

FEJEZETEK A SZLÁV NYELVTUDOMÁNYBÓL,
IRODALOMBÓL ÉS KULTÚRÁBÓL

Szerkesztette
Dudás Mária,
Menyhárt Krisztina

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2019

A KIADVÁNY MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTA
Budavári Bolgár Önkormányzat

SZAKMAI LEKTOROK

Lebovics Viktória

Pátrovics Péter

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ

Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője

Sorozatszerkesztő: Lukács István

A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó

Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-162-8

TARTALOM

Előszó	7
CSÁSZARI ÉVA Élettörténetek és kétnyelvűség	9
DUDÁS ELŐD 18. századi bácskai bunyevác szövegek nyelvi elemzése	21
DUDÁS MÁRIA Öröm és bánat kifejezése a magyar és bolgár frazeológiában	34
FEDOSZOV OLEG Földrajzi nevek és a frazeológia	44
ISTVÁN ANNA Régi magyar képversek szlovák vonatkozásai	53
JAKOVLJEVIĆ DRAGAN A szerb irodalomkritika kialakulása és sajátosságai a Habsburg Monarchia korában	65
JANIEC-NYITRAI AGNIESZKA Az alkotói folyamat önreflexiója Karel Čapek válogatott műveiben	78
KISS SZEMÁN RÓBERT Régiségek és hamisítások a 19. század eleji szláv kultúrákban	91
LUKÁCS ISTVÁN Mesenovella a századelőn – Ivan Cankar és Balázs Béla	105
LUKÁCSNÉ BAJZEK MÁRIA A felsőszölnöki nyelvjárás szókincse	114

MANN JOLÁN	
„Repülünk Pannónia fölött”: Miroslav Krleža útirajzai	127
MENYHÁRT KRISZTINA	
Szűz Mária kultusza a bolgár és a magyar néphitben	138
PAVIČIĆ MLADEN	
Dominik Smole <i>Fekete napok és egy fehér nap</i> című regényéről ...	152
RÁGYANYSZKI GYÖRGY	
A biblikus cseh nyelvű liturgia mítosza a magyarországi szlovák evangélikus gyülekezetekben	164
URKOM ALEKSANDER	
Gazdasági terminológia a magyar-szerb lexikográfiában	175
VIG ISTVÁN	
Újszemponatok a horvát partikula meghatározásához	183
ZSILÁK MÁRIA	
A Várnai csata (1444) utóélete írott forrásokban és a szóbeliségben	194

ÚJ SZEMPONTOK A HORVÁT PARTIKULA MEGHATÁROZÁSÁHOZ

VIG ISTVÁN

Abstract: This study examines the definitions of particles in five Croatian grammar descriptions. It concludes that there are several definitions, and all of them are based on semantics. In the grammars one can find a number of contradictions and difficulties in the description of particles, in the presentation of their syntactical roles, as well as in their grouping. This study adopts the approach to the definition of particle by the structure of notions in dependency grammar. [Germ. Dependenzgrammatik, Cro. gramatika zavisnosti]. It starts from its syntactical roles, then the presentation of its morphological and semantic features follows. This results in an unambiguous and simpler definition of particles. Accordingly, particles can be grouped in four.

Keywords: Croatian descriptive grammar, particles, grouping of particles, traditional grammar, dependency grammar

1. Bevezetés

Cikkem öt horvát nyelvtan partikula-definícióinak elemzéséből indul ki. E grammatikák közül négyet horvát kutatók írtak, az ötödiknek német szerzője van. Négy nyelvtan az egyes szófajtákat, így a partikulát is, morfológiai részében (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991; RAGUŽ 1997; KUNZMANN-MÜLLER 1999; SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005) tárgyalja. Egy azonban a partikulát morfológiai és mondattani fejezetében írja le (BARIĆ et al. 1997).

2. A partikulák a horvát nyelvtanokban

2.1. A partikula meghatározása

A partikulák meghatározásánál négy szempont játszik szerepet, amelyek közül a jelentéstani szempont a meghatározó.

Jelentéstani szempont: a partikula

- a) nem rendelkezik önálló jelentéssel (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 40; PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734);
- b) módosítja/árnyalja a szavak, ill. a nyilatkozatok jelentését (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734; SILIĆ/PRANJKO-

- VIC 2005: 40) ; az árnyalással a jelentések gyakoriságát vagy megerősítését végzi el (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 40);
- c) meghatározza a mondatrészek/mondatok jelentését (KUNZMANN-MÜLLER 1999: 196);
 - d) kiemeli az egyes mondatok jelentését, ill. más jelentést kölcsönöz az egyes szavaknak (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734);
 - e) tájékoztat a mondat tartalmának keletkezésmódjáról (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 40); a mondatok átalakításának eszköze (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734; RAGUŽ 1997: 277; SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 153).
1. Morfológiai szempont:
 - f) nem ragozható (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734; SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 40).
 2. Mondattani szempont:
 - g) nem tartozik a mondathoz (BARIĆ et al. 1997: 282); egy részük nem tartozik a mondathoz (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 737); nem mondatrész (KUNZMANN-MÜLLER 1999: 196);
 - h) grammatikai funkcióval rendelkezik (RAGUŽ 1997: 277).
 3. Fonetikai szempont:
 - i) nem simulószó (enklitikum) (KUNZMANN-MÜLLER 1999: 196).

2.2. A partikula fajtái

1. Silić/Pranjkoivić:

- a) kérdő: li, zar
- b) megerősítő (pojačajna): i, li, također, ta, pa, samo
- c) összehasonlító (fokozó): mnogo, malo, vrlo, dosta, gotovo, stb.
- d) felszólító ('ösztönző'): neka, hajde, daj, de, deder
- e) állító-tagadó: da, ne, jest
- f) prezentatívum: evo, eto, eno
- g) módosító (modális): možda, vjerojatno, doista, svtarno, uistinu, stb. (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 253–258).

Silić/Pranjkoivić az a-f) pontok alatt szereplő partikulákat a nem önállóan használt, grammatikalizált szavak csoportjába sorolja, amelyek a szavak, szókapcsolatok és mondatok jelentését módosítják.

sítják. Az önállóan használt partikulákat a g) pont alatt említettek alkotják, amelyek az egész mondatra vonatkoznak, és tartalmát módosítják (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 253).

2. Kunzmann-Müller:

- a) tagadó: ne; α) mondatot, β) mondatrészt tagadó
- b) felelő: α) eldöntendő kérdésre: da, tako, je/jeste, dabome stb., β) megerősítő: dadako, svakako, točno, naravno stb.
- c) modális: α) kijelentő, kérdő és felszólító mondatban: pa; β) kijelentő és kérdő mondatban: zapravo, valjda, konačno, ipak; γ) kijelentő és felszólító mondatokban: ma; δ) kérdő mondatban: li; da li, je li, zar; ε) felszólító mondatban: nemoj, neka, daj, hajde, da
- d) fokozó: α) mennyiséget jelölő: upravo, baš, prije svega; β) mennyiséget és minőséget jelölő: samo, jedino, isključivo, evo, eto; γ) besoroló: čak, štoviše; δ) időben besoroló: tek, već, još (KUNZMANN-MÜLLER 1993: 196–200).

3. Raguž:

- a) kérdő: zar, li, da li
- b) [tagadó]: ne
- c) megerősítő (potvrđna): da, jest
- d) megengedő: ma, makar, go, bilo, barem
- e) (megnevezés nélkül, a funkció megjelölésével): de/hajde, neka, daj, put/puta, pa, pa opet, ipak, evo, eto, eno, na, de (RAGUŽ 1997: 277–286).

4. Barić et al.:

- a) tagadó: ne
- b) kérdő: li, da li, je li,
- c) felkiáltó: ta
- d) óhajtó: kad(a)
- e) töltelékszók (poštalice): ovaj, onaj, čuj, kaže, dragi moj stb.
- f) modális funkciójú szókapcsolatok és teljes mondatok: tako reći, općenito govoreći, sve u svemu, hoćeš-nećeš, bolje re-kavši, kao što znate, oprostite (BARIĆ et al. 1997: 282–283; 444–451).

Megjegyzendő, hogy az a-d) pontokban lévő partikula-fajtákat a mondattani részben találjuk, míg a többi (e-f) a morfológiai fejezetben. A morfológiai részben a partikulák használatuk alapján vannak felsorolva:

- g) valamilyen állítás tagadására: ne
 - h) [eldöntendő] kérdésben: li, zar
 - i) állítás vagy ösztönzés megerősítésére vagy tagadására: da, jest, dabome, dakako, svakako; ne, nikako
 - j) türelmetlenség, óhaj, elégedettség és hasonló stb. kifejezésére annak a szónak a jelentésével kapcsolatban, amelyre a partikula vonatkozik: bar, baš, čak, i, jedva, još, opet stb.
 - k) nagylelkűség, megengedés kifejezésére: ma, makar, bilo, god
 - l) a (mondatban) közöltekkel kapcsolatos benyomás vagy értékelés kifejezésére: doista, gotovo, istina, možda, sasvim, sigurno stb. (BARIĆ et al. 1997: 282).
5. Pavešić/Težak/Babić a partikulákat szintén funkciójuk alapján, elnevezés nélkül mutatja be:
- a) kérdésben: li, zar
 - b) tagadásra: ne
 - c) figyelemfelhívásra: evo, eto, eno
 - d) god: névmásokkal együtt annak a jelölésére, hogy a nyilatkozat minden személyre, tárgyra, ill. jelenségre érvényes, melléknévi határozószókkal és időt jelölő kötőszókkal annak jelölésére, hogy a nyilatkozat mindenre érvényes, illetve annak a megvalósulására, amelyről a mondatban szó van
 - e) put/puta: a cselekvésben, történésben elfoglalt szerep jelölésére
 - f) neka: parancs, óhaj, áldás, átkozás, megengedés, valamivel való megbékélés, (kettőzött formában) fenyegetés és megrovás kifejezésére
 - g) da: határozószói kapcsolatokban (priložne veze)
 - h) da: jelen idejű felszólító mondatok élén
 - i) szubjektív-modális jegyek és a mondat mint egész értékelését kifejező partikulák: da, ne, dabome, zaista stb. (PAVEŠIĆ/TEŽAK/BABIĆ 1991: 734–737).

3. Értékelés

A következőkben csak a legfontosabb jelenségeket emelem ki. Az összes jellemző részletes elemzése külön tanulmányt érdemelne.

A fenti ismertetés azt mutatja, hogy a nyelvtanok sokféle meghatározást nyújtanak, amelyek az egyszerűtől az összetettig terjedő skálán helyezhetők el.

Mindegyik meghatározás, illetve a partikulák osztályozása is jelentéstani alapon nyugszik.

Az egyes partikulák leírásában jelenős különbségek mutatkoznak. Ezt jól lehet az *evo/eto/eno* 'íme' partikulákról írottakkal illusztrálni. Pavešić/Težak/Babić (1991: 734) arra hívja fel a figyelmet, ami az e. sz. első személyhez (*evo*), második személyhez (*eto*) és harmadik személyhez (*eno*) áll közel. Silić és Pranjkovićnál (2005: 257) a nevük prezentatívum, jellemzőjük a felkiáltás és rámutatás (a kommunikációs partnerre való utalás). A beszédaktusokban előforduló tárgyakra, folyamatokra, eseményekre, cselekvésre utalnak. Más, főleg rámutató funkciójú szavakhoz is kapcsolódhat (a példákban helyhatározószóhoz). Utánuk alárendelt mellékmondat is állhat. Raguž (1997: 285) szerint dolgokra és személyekre, cselekvésre, függő mondatra utalnak, továbbá mellérendelő mondat szerepét is betöltheti. Raguž megfogalmazása helyesbítésre szorul. A partikulák nem személyekre, tárgyakra utalnak, hanem főnevekre. A főnevek jelölnek személyeket és tárgyakat! Hasonlóképpen nem folyamatokra, cselekvésre utalnak, hanem igékre (mondatokra), amelyek folyamatokat és cselekvést jelölnek. Nyilvánvaló, hogy az említett partikulák mondat szerepét töltik be, ugyanakkor az őket követő mondatfajták megítélésében eltérő véleményeket olvashatunk. Az is nyilvánvaló, hogy az *evo/eto/eno* jellemzői nincsenek összhangban a partikula meghatározásával.

A partikulák mondattani jellemzői további ellentmondást tartalmaznak. Fentebb láttuk, hogy a partikulák nem tartoznak a mondathoz, vagy legalábbis egy csoportjuk nem (2.1.h). Például a *Danas ne radimo* ('Ma nem dolgozunk') mondatban a *ne* tagadószó a mondathoz tartozik. A *Ne, ne radimo* ('Nem, nem dolgozunk') példában a második *ne* tagadó partikula a mondaton belül része, míg az első a mondaton kívül helyezkedik el. Példánk eldöntendő kérdésre (*Radite li danas?* – 'Dolgoztok ma?') adott válasz, mellette még lehetséges a *Ne radimo* ('Nem dolgozunk') és *Ne* ('Nem', mondatszó) is. A mondatszó részletes bemutatására nincs helyünk, erről bővebbet (VIG 2008: 244–245). A fent tárgyalt *evo/eto/eno* is mondatszó. Silić és Pranjković közel áll ahhoz, hogy eljusson a mondatszó megfogalmazásához, amikor különbséget tesz a *da* és *ne* partikula nem önálló (ti. mondaton

belüli) és önálló (ti. mondaton kívüli) használata között (SILIĆ/PRANJKOVIĆ 2005: 256). A *Ne, ne radimo* példában homonímiával van dolgunk: a *ne*¹ mondatzó, a *ne*² pedig partikula. A többszófajúságot – a *ne* egyszer tagadó partikula, máskor mondatzó – nehezen lehet megindokolni, és ellentmond az egyértelmű definícióknak. Ez olyan, mintha az *asztalt* ('láb(ak)on nyugvó, vízszintes lapból álló bútordarab') hol *asztalnak*, hol *széknek* ('egy személy részére való ülőbútor'), hol *fekvőhelynek* ('fekvésre, (alvásra) való bútor vagy alkalmatosság') tekintenénk, attól függően, hogy mire használják. Az *asztalt* is lehet alkalmanként ülésre, illetve még fekvésre is használni.

A *töltelékszók* (*poštapalice*), illetve a *modális funkciójú szókapcsolatok és teljes mondatok* (2.2.4. e, f) nem sorolhatók a partikulák közé. A partikulák „... a beszélőnek a közöltekkel kapcsolatos álláspontját fejezik ki, amely a tudásán, óhaján, és érzelmein alapul.” [„...koje iskazuju stav govornika prema onome o čemu se govori, s obzirom na njegovo znanje, želje i osjećaja.” (BARIĆ et al. 1997: 282).

A *töltelékszók*at ellenben a beszélők jelentésüktől függetlenül használják, általában akkor, amikor a beszélgetés során időt kívánnak nyerni, hogy a megfelelő szót megtalálják (BARIĆ et al. 1997: 282). A modális funkciójú szókapcsolatok és mondatok a beszélőpartner figyelmének fenntartására szolgálnak, vagy arra, hogy a beszélő érzelmeinek engedjenek utat (BARIĆ et al. 1997: 283). Jellemzőik nem felelnek meg az idézett partikula-meghatározásnak.

A *töltelékszók*, illetve a *modális funkciójú szókapcsolatok és mondatok* a diskurzusjelölők körébe tartoznak. A szófajok közé való besorolásuknak az is akadályja, hogy formai szempontból névmások (*ovaj*), rögzült igealakok (*čuj* 'figyeli'; *kaže* 'azt mondja'), frázisok (szintagmák) (*dragi moj* 'kedvesem'), mondatyszerű szerkezetek (*tako govoreći* 'úgymond'), rögzült mondatok (*Kao što znate* 'Mint tudják').

A partikulák alcsoportokba való osztása jelentős eltéréseket mutat az egyes nyelvtanokban. Csupán a tagadó partikulát tekintve teljes az összhang; 3-3 műben a kérdő, illetve felelő (utóbbi részben a tagadóval egy csoportban), 2 esetben a fokozó partikula azonos. Az eltérésektől függetlenül a szerzők a partikulákat bizonyos közös jegyek alapján sorolták be.

A *név nélküli partikulákkal* kapcsolatban a nyelvtanoknak nem sikerült közös jegyeket találniuk, ebből következik egyenkénti felsorolásuk, ami szétaprózó, túlságosan részletes. Ezzel az eljárással kapcsolatban két kérdés merül fel. Az első, hogy érdekes-e ilyen részletekbe menő felsorolást adni? A második, hogy nem lehetne-e más besorolási szempontok alapján a partikulákat viszonylag kisszámú csoportba sorolni? A bemutatott nehézségek abból fakadnak, hogy a partikulákat a mondatrészek, illetve mondatok tartalma alapján osztályozzák. A tartalmi jegyek határai azonban elmosódottak, nem eléggé élesek, nem egy esetben szubjektív a megítélésük. Jelzés értékű az is, hogy nyelvtanok a partikulák leírásában a „kifejezik” (iskazuju), „[vminek a] kifejezésére” (za iskazivanje) szavakat használják. Például Barić et. al. (vö. 2.2.4. f) „a (mondatban) közöltekkel kapcsolatos benyomás vagy értékelés kifejezésére” (BARIĆ et al. 1997: 282–283; 444–451). A „*Gotovo svi su uskiknuli od radosti*” (‘Majdnem mindenki felkiáltott örömében’) mondatban a *svi* névmásra vonatkozó *gotovo* partikulának benyomást vagy értékelést kifejező szerepet tulajdonít. A szöveggörnyezet nélküli példamondat tartalma lehetséges, hogy megfelel a nyelven kívüli objektív valóságnak, de az is lehetséges, hogy a beszélő egyedi, szubjektív álláspontját tükrözi. Az utóbbi állítás akkor igaz, ha a nyelven kívüli valóságban, vagy a mondat szövegbeli előzménye alapján mindenki felkiáltott. Ellenkező esetben, ti. majdnem mindenki felkiáltott, az első állítás igaz. Ebből viszont az következik, hogy a *gotovo* partikulának a beszélő benyomását vagy értékelését jelölő funkciója hol érvényesül, hol nem. A szó szerepének szöveggörnyezet nélküli mondatokban is egyértelműnek kell lennie. A nyelvtani leírás legnagyobb egysége a mondat, amelynek alkotóelemeit ebben a keretben kell meghatározni. Esetünkben a *gotovo* definícióját nem lehet a benyomás vagy értékelés fogalmával összekapcsolni. Más szempontokra van szükség az új meghatározáshoz. Az új szempontoknak egyrészt a partikulák egyértelmű meghatározását kell lehetővé tenniük, másrészt mindegyikük besorolását valamilyen, nem túl nagyszámú alcsoportba. A túlságosan részletes felsorolás ugyanis megnehezíti a partikulák felismerését az elemzések során, valamint memorizálásukat is.

4. A partikula meghatározásának új szempontjai

A partikulák meghatározásához a függőségi nyelvtan eljárása alapján a mondatban elfoglalt helyükből indulok ki. A meghatározást ezután a partikulák alaktani és szemantikai bemutatása egészíti ki.

4.1. Meghatározás

A meghatározás kiindulópontja az, hogy a példamondatokra és a partikulának vélt alkotóelemre kérdéseket teszünk föl, és a válaszokból kiindulva megfogalmazzuk a partikula definícióját. A példamondatokból indulunk ki.

1. *Ti to kazuješ potpuno jasno.*

(‘Teljes mértékben világosan mondom’)

*Kako to kazuješ? – Potpuno jasno. – * Potpuno.*

(‘Hogy mondom?’) – (‘Egész világosan’). – (* ‘Egészen’).

*Kazuješ to? – * Potpuno jasno. – *Potpuno .*

(‘Ezt mondom?’) – (* ‘Egész világosan’) – (* ‘Egészen’).

2. *On zapravo nije kriv.*

(‘Valójában nem hibás’.)

Što nije on? – Kriv. On nije kriv.

(‘Mi nem ő?’) – (‘Hibás’). (‘Nem hibás’).

Što nije zapravo on? – Zapravo kriv. On nije zapravo kriv.

(‘Mi nem ő valójában?’) – (‘Valójában hibás’.) – (‘Valójában nem hibás’.)

A példamondatokban dőlt betűvel szedett szavakat partikulának nevezem. Meghatározásom szerint *a partikula olyan szó, amely semmilyen kérdésre nem válaszol.*

A definíció azt az állítást is magába foglalja, hogy a partikula nem mondatrész.

Ahhoz, hogy a partikula a feltett kérdésre adott válaszban szerepeljen, az szükséges, hogy az egész mondatra úgy kérdezzünk, hogy benne a partikula is szerepeljen: *Kazuješ to potpuno jasno? Što nije zapravo on?*

4.2. Alaktani jellemzők

A partikulák nem változtatják az alakjukat: nem ragozhatók és nem fokozhatók.

4.3. Jelentéstani jellemzők

A partikulák ugyan nem változtatják meg a mondatok jelentésének valóságértékét, bizonyos mértékig azonban módosítják a megnyilatkozásokat. A partikulákat annak alapján lehet alcsoportokba besorolni, hogy a megnyilatkozásokat milyen mértékben módosítják (szemantikai vagy kommunikációs szinten), illetve a módosítások a mondat milyen részére (az egész mondatra, mondatrészekre vagy egyes szavakra) terjednek ki.

4.3.1. Árnyaló partikulák (konverzacijske partikule)

A beszélőnek/írónak a mondat tartalmával kapcsolatos álláspontját jelölik. Nem az egyes mondatrészekre vonatkoznak, hanem az ígére, és ezen keresztül az egész mondatra. Elsődleges funkciójuk nem szemantikai, hanem kommunikációs természetű. Ennek megfelelően legtöbbjük szorosan meghatározott mondatfajtákhoz kapcsolódik (kijelentő, felszólító, kérdő mondatokhoz), a mondatfajtákon keresztül pedig bizonyos szándékokkal, ill. cselekvésekkel (felszólítás, kérdés, óhaj, fenyegetés, elvárás) vannak kapcsolatban. A horvát *li* partikula csak kérdő mondatokban, a *neka* '(csak) hogy' óhajító mondatokban fordul elő. A leggyakoribb horvát árnyaló partikulák a következők: *bar*, *barem* 'legalább', *da li*, *li* 'kérdő partikula, vajon', *neka* '(csak) hogy, hadd', *istina* 'tényleg, valójában', *uopće* 'általában', *zapravo* 'tulajdonképpen'.

4.3.2. Fókuszpartikulák (partikule fokusiranja)

Ezek a partikulák nem az egész mondatra, hanem egyes mondatrészekre vonatkoznak. Ebbe a csoportba a következő szavak tartoznak: *baš* 'éppen', *čak* 'sőt, még', *doista* 'tényleg', *eto*, *evo*, *eno* 'íme', *ugotovo* 'majdnem', *i* 'is', *makar* 'legalább', *jedva* 'alig, nehezen', *samo* 'csak', *taman* 'éppen', *tek* 'csak, éppen', *upravo* 'éppen', *uistinu* 'valóban', *već* 'már' stb.

4.3.3. Fokozó partikulák (gradacijske partikule)

Az ide tartozó partikulák fokozati skálán helyeznek el valamilyen tulajdonságot, illetve valamilyen mércéhez viszonyítják őket. Csak melléknévvel és határozószókkal fordulnak elő: *dosta* 'elég(gé)', *izvanredno* 'rendkívüli (módon)', *osobito* 'különö-

sen', *potpuno* 'teljesen, teljes mértékben', *sasma* 'teljesen', *sasvim* 'egészen', *veoma*, *vrlo* 'nagyon' stb.

4.3.4. Tagadó partikulák (niječne partikule)

Ezeket a partikulákat az alábbi mondatokkal mutatom be:

1. Danas *ne* radimo

('Ma nem dolgozunk'.)

2. Ova kravata mi se sviđa , a *ne* druga.

('Ez a nyakkendő tetszik, nem a másik'.)

3. Ništa *nisu* primijetili.

('Semmit nem vettek észre'.)

A tagadó partikulákhoz a következő szavak tartoznak: *ne* 'nem', *ni* 'sem', *uopće* 'általában', *nigdje* 'sehol', *nikako* 'sehogy(an)', *ni-pošto* 'sehogyan'. A tagadó partikulák arra szolgálnak, hogy a beszélő velük egy nyilatkozat tartalmát cáfolja. A tagadás a mondat egész tartalmára (1.) illetve egy részére (2.) terjedhet ki. A horvát nyelvben, a magyarhoz hasonlóan, kettős tagadás van (3.). A *biti* 'van' létigének külön tagadó alakja van, amely a *ni* partikulából és a *biti* ragozott alakjából áll: *nisam*, *nisi* stb.

5. Befejezés

Véleményem szerint az alkalmazott szempontok a partikulák pontosabb meghatározását és csoportosítását tették lehetővé. Közös jegyeik alapján besorolásuk könnyebbé vált, a felállított csoportok száma nem nagy, ami megkönnyíti felismerésüket a nyelvtani elemzés során. Helyhiány miatt nem tudtam kitérni a mondatzóok bemutatására. Ezek nem a partikulákhoz tartoznak, függetlenül attól, hogy az elemzett nyelvtanok őket a partikulák közé sorolják. Nem volt hely a modális partikulák/mondatzóok elemzésére sem. Meglátásom szerint mind a kettő önálló szófajt alkot. Bemutatásuk majd egy következő cikk témája lesz.

BIBLIOGRÁFIA

- BARIĆ Eugenija et al., 1997: *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- KUNZMANN-MÜLLER Barbara, 1999: *Grammatikhandbuch des Kroatischen unter Einschluß des Serbischen*. Frankfurt a. Main: Lang
- PAVEŠIĆ Slavko/TEŽAK Stjepko/BABIĆ Stjepan, 1991: Oblici hrvatskoga književnog jezika (morfologija). *Povijesni pregled, glasovi i oblici hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Globus/HAZU, 453–741.
- RAGUŽ Dragutin, 1997: *Praktična hrvatska gramatika*. Zagreb: Medicinska naklada.
- SILIĆ Josip – PRANJKOVIĆ Ivo, 2005: *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.